

LLIBRES REBUTS

CUCURULL, Jordi (ed.) (2019): *Correspondència Agustí Bartra / Fèlix Cucurull. 1953-1970*. Presentació de Muntsa Abad Padrosa. Introducció de Maria Campillo. Arenys de Mar: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament, 119 p.

Dins del centenari del naixement de Fèlix Cucurull —narrador, poeta, periodista i activista cultural i polític— apareix, publicat a la seva vila nadiua, Arenys de Mar, un breu volum de cartes creuades entre l'arenyenc que viu a l'«interior» i el poeta Agustí Bartra, exiliat. Tots dos, com diu Maria Campillo a la introducció, sense conèixer-se *de visu*, estableixen una amistat amb una base sòlida d'interessos comuns a partir d'unes «afinitats electives» sense esclatxes. La confiança mútua s'aconsegueix de seguida i els temes de conversa epistolar s'escampen per molts camps: les obres publicades per l'un o per l'altre, la política cultural i editorial —en una situació molt precària, pels anys de postguerra i franquisme—, els amics comuns i els projectes de redreçament del país. En alguns moments el tema vital és, en relació amb Cucurull, si hom és més útil dins o fora del país. Bartra li escriu el 1956: «Potser m'equivoco, estimat amic, però us sento més necessari a dins de Catalunya que no pas a fora, en aquests moments. Em pregunto si crec que a Mèxic us hi podríeu guanyar la vida. Sí, és clar que sí... D'una manera o altra. Però del que es tracta és de guanyar-se l'ànima...». Tenen un valor remarcable les posicions crítiques envers el que publiquen, com també les intervencions indirectes d'escriptors de l'entorn, com Anna Murià, l'esposa de Bartra, o Pere Calders, també instal·lat a Mèxic. L'índex del final, amb els autors, les obres i les institucions que apareixen esmentats a les cartes, ens ofereix una visió aèria del tram de la relació i del lloc que ocupen tots dos autors en aquells anys d'exili, de crua repressió i d'actuacions valentes i decisives per a la continuïtat cultural del país. És molt significatiu que els amics per correspondència puguin encaixar les mans per primer cop a Argelers el 1961 —a la Catalunya francesa, on Bartra havia estat internat al camp de concentració—, vuit anys després de la primera relació epistolar que coneixem. [Nota del C. de R.]

FERRER I PUIG, Jaume (2018): *Josep Maria Poblet: periodisme i acció. Un intel·lectual catalanista en el Montblanc d'entreguerres (1914-1936)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 316 p.

És amb l'estudi de figures com Josep Maria Poblet que podem entendre la complexitat del panorama intel·lectual de la Catalunya d'entreguerres i de la postguerra (tant a l'interior com a l'exili). Sense tenir en compte les aportacions d'activistes com Poblet (o Artur Bladé i Desumvila o Josep Carner-Ribalta o els germans Ramon i Joan Baptista Xuriguera o tants d'altres) ens serà molt difícil conèixer a fons les línies mestres de la vida intel·lectual en el territori i, per tant, la cultura del país.

Per sort, en els últims anys hem gaudit de nombroses aportacions en aquest terreny, la qual cosa ha enriquit notablement el nostre coneixement global, tant de l'activisme cultural com de la literatura pròpiament dita. Són estudis acadèmics, generalment provinents de tesis doctorals, i edicions d'obres inèdites o oblidades.

En aquest sentit, Jaume Ferrer i Puig fa una contribució importantíssima al coneixement del període amb la seva monografia sobre Josep Maria Poblet, un autèntic home de lletres vinculat a Montblanc, amb una obra enorme i que fins ara ha estat, malauradament, molt poc divulgada i coneguda. El llibre té el seu origen en la tesi doctoral titulada *Josep Maria Poblet i Guarro (1897-1980): periodisme, literatura testimonial i memorialisme*, llegida el 2016 al Departament de Filologia Catalana de la UAB. El volum que ara es publica se centra en el període montblanquí i, per tant, permet resseguir detalladament i amb rigor el període de formació de Poblet com a intel·lectual i escriptor. [Nota del C. de R.]

IBORRA, Joan (ed.): *Crònica i memòria. Textos històrics de Martí de Viciana el Vell*. València: Universitat de València, 130 p.

L'edició de Joan Iborra posa a disposició la part encara no editada del manuscrit d-III-2 del segle XV de la Real Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo del Escorial. Un còdex format per importants textos que tenen relació amb la Corona d'Aragó, tres dels quals ja s'han editat: el *Comentari a l'Economia d'Aristòtil* (editat per Antoni Ferrando), el *Llibre de virtuoses costums* (editat per Jaume Riera i Sans) i els *Capítols fermats entre lo compte de Barchinona e la infanta dona Patroniella, reina d'Aragó* (editat per Josep Perarnau). En el volum que hem rebut s'editen i estudien els textos en català que encara no s'havien editat. Un conjunt de setze textos de llargada diversa. Alguns són breus —una ordinació de Corts, llistes d'abats o nobles—, d'altres tenen una certa dimensió i presenten força interès lingüístic, com el cronicó que duu el número X —en part és una còpia del Cronicó de Perpinya del segle XIII editat i estudiat per Josep Moran (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998). Aquest cronicó típicament medieval comença en la creació del món i acaba amb Alfons el Magnànim, amb informacions inèdites sobre la ciutat i el regne de València entre 1417 i 1437. A més de fer-ne l'edició, s'hi analitzen les relacions d'aquests textos amb d'altres, com per exemple la *Crònica de Pere Maça* (editada per José Hinojosa el 1979) o el *Cronicó de Perpinya* que ja hem esmentat.

La transcripció segueix els criteris filològics habituals, amb el respecte per la part substancial de la llengua original tot adaptant les parts més laterals de la grafia al lector d'avui (l'accentuació, la puntuació, l'ús de majúscules s'apliquen segons els criteris actuals). Les anotacions són riques de referències als fets històrics esmentats: polítics (fets d'armes, assalts als calls jueus, sessions de corts) o naturals (terratrèmols com els de la Garrotxa de 1427, eclipsis). Els textos contenen, després de l'atenció històrica i historiogràfica en què s'ha ocupat Joan Iborra, un interès filològic. Així, el filòleg parará l'atenció, per exemple, en la frase «tenir tinell», ja recollida en els grans diccionaris però de fonts diferents («E aquel dia lo rey tinga tinel a tothom», p. 41). L'índex antroponímic i l'índex toponímic faciliten la consulta, com també constaten la importància de les referències que contenen els textos transcrits. Celebrem que aquesta col·lecció ja clàssica de documents històrics valencians vagi produint llibres com el que comentem. [Nota del C. de R.]

JULIÀ-MUNÉ, Joan (2019): *L'estandardització del català i del xinès. Processos paral·lels?* Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 39 p.

Amb un títol ben suggeridor, que interroga de manera retòrica sobre possibles paral·lelismes entre els processos estandarditzadors del català i del xinès, l'autor, que és professor de la Universitat de Lleida i ha estat consecutivament director de l'Aula d'Estudis Xinesos i de la Càtedra d'Estudis Asiàtics, ofereix un opuscle singular, exposat de manera molt entenedora. Després d'unes breus presentacions sobre l'autor i l'obra (p. 7-10), el nucli del text, que s'acompanya de gràfics molt clars i alguna il·lustració, segueix el fil temàtic suggerit pels epígrafs principals següents: 1. *Introducció*; 2. *El procés d'estandardització de les llengües: terminologia i conceptes bàsics*; 3. *La diversitat ètnica i lingüística de la Xina: llengües xineses i no xineses* [amb una diversitat tal que la diferència entre «el mandarí al nord-est

i al centre i el cantonès al sud-est, pot ser tan gran pel que fa al vessant oral com la que pugui haver-hi entre el català i el francès o l'anglès» (p. 14); 4. *De l'Imperi a la República: la primera i autèntica revolució cultural xinesa*; 5. *Processos paral·lels d'estandardització als dos extrems eurasiàtics?* 6. *Conclusions*. La *Bibliografia* de referència (p. 34-35) i un *Annex* molt útil per al lector de casa nostra, consistent en una *Breu cronologia del segle xx a la Xina* (p. 37-39), completen aquesta original obra. [Nota del C. de R.]

Pere Alfons. Llibre de formació escolar (Disciplina Clericalis). Traducció, amb presentació i notes, de Jaume Riera i Sans. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, 2017, 151 p.

La *Disciplina Clericalis* és un clàssic de la formació escolar escrit fa nou segles en llatí per Pere Alfons, jueu convers, potser aragonès, que va viure en un món cultural de frontera entre el judaisme, el cristianisme i l'islamisme. La primera traducció al català d'aquesta obra ens pervé de la mà de Jaume Riera i Sans, que hi aporta, a més, tot un seguit d'elements complementaris, per fer-la més entenedora, tal com ens suggereix la taula de continguts del llibre: *Presentació*; *L'autor: Pere Alfons, exjueu*; *Les obres (Obres científiques, Obra apologètica, Obra de formulació)*; *La presència de la Disciplina Clericalis a les lletres catalanes*; *La present traducció*; *Pere Alfons. Instrucció escolar*; *Índexs de títols*; *Índexs de noms propis* i *Índexs d'animals*. [Nota del C. d. R.]

ROSSELLÓ I VERGER, Vicenç M. (2018): *Mallorca. El sud i sud-est (Municipis de Llucmajor, Campos, Ses Salines, Santanyí, Felanitx, Manacor)*. Barcelona / Palma: Govern de les Illes Balears / Institut d'Estudis Baleàrics / Institut d'Estudis Catalans, 547 p.

Traducció al català de la tesi de l'autor, llegida a la Universitat de València (6 de novembre de 1962). Després de més de mig segle de la publicació d'aquesta obra, editada en castellà, d'acord amb la imposició indefugible d'aquells anys, Rosselló ha tingut la bona idea de donar a la impremta el text de la tesi, que segueix el model de les tesis regionals franceses. Pensada en català, una bona part del contingut manté la seva vigència, amb innovacions valuoses, com la informació extreta dels arxius parroquials, el paper de l'emfiteusi i les fotografies aèries; però una altra part, pel temps que ha transcorregut, esdevé testimonial, amb un valor més aviat arqueològic, que serà d'immens valor diacrònic, comparatiu. S'han respectat la maquetació i la paginació de l'obra original, amb multitud de mapes i plànols, s'han corregit errates i s'han normalitzat els topònims, a més d'afegir a la solapa una síntesi dels diversos aspectes tractats i la seva comparació amb altres illes mediterrànies. La «Introducció», amb vestimenta lingüística pròpia, esquitxada d'aromes poètics, revela l'emoció de redactar una obra magistral en la llengua dels pares. Una simbiosi d'estudi geogràfic, històric, antropològic, cultural, conduït amb rigor i saviesa. [Nota del C. de R.]

SERRA PUJOL, Pere Juli (2018): *Aplec d'etimologies suggeridores per a lectors curiosos*. Pròleg de Joan Veny. Palma: Lleonard Muntaner, 100 p.

L'autor, nascut a Palma i professor a Inca, ens ofereix un llibre amable i atractiu de divulgació sobre un dels camps de la lingüística més revessos i alhora més apassionants per als interessats en l'origen i l'evolució de les creacions humanes: l'etimologia. Pere Juli Serra ja ha publicat *Els mots en desús del català de les Balears*, el 2010, a la mateixa editorial. Aquest aplec d'etimologies que signa ara té un breu pròleg de Joan Veny on es remarca l'interès de la presentació de l'origen dels mots amb l'acompanyament de comentaris culturals enfocats cap a diverses àrees: els usos literaris, les significacions mitològiques, la història política, científica o dels costums, les vides dels personatges implicats. Se'n co-

menten 21 casos, seleccionats per la curiositat que generen i la riquesa de les seves implicacions en camps extralingüístics. Cadascun d'aquests mots es tracta sense presses, amicalment i amb un estil assequible a tothom, tenint en compte el destinatari no especialista, lluny de les condensacions tècniques a què estan acostumats els filòlegs que consulten els diccionaris etimològics. Podríem dir que l'autor ens ofereix una etimologia expandida, que no veiem en aquells diccionaris. S'hi recullen, per exemple, frases d'autors cèlebres que fan servir els mots comentats o els mites i les creences que s'hi relacionen. Per a *amfitrió* es comenta tant els avatars del personatge mitològic de la Grècia clàssica com el costum de picar les copes per brindar. Per a *assassí*, citacions de Leonardo da Vinci i de Mahatma Gandhi. Són mots de fortes connotacions per a tots nosaltres. La tria és feta amb aquesta motivació: paraules de transcendència per a la història de la humanitat, com *baioneta*, *càlcul*, *cereal*, *gas*, *pontífex*, *sífilis*, *treballar*, *utopia*; paraules que ens parlen d'objectes entranyables, com *cantimplora*, *grifó* (la parella geolingüística d'*aixeta*), *rellotge*, *xandall*. Hem de celebrar que la motivació didàctica i l'interès per la història dels mots generi aquests llibres de cultura lingüística en el sentit més ampli del terme. [Nota del C. de R.]